

ВІДГУК
офіційного опонента на дисертаційну роботу
Кравченко Ольги Михайлівни
на тему «Механізми гармонізації економічних відносин
сільськогосподарських підприємств з суб'єктами ринку продукції
тваринництва», представлені на здобуття наукового ступеня
доктора економічних наук за спеціальністю
08.00.04 – економіка та управління підприємствами
(за видами економічної діяльності)

Актуальність теми дослідження. Виробництво продуктів харчування та розподіл доходів між учасниками цього процесу в усі часи залишається для людства складною проблемою. Рівень продовольчої безпеки є найважливішим чинником і визначальним критерієм соціально-економічного розвитку країни, життєздатності її економічної системи. У вирішенні зазначених проблем особлива роль належить сільськогосподарським товаровиробникам, зокрема, продукції тваринництва, які тісно пов'язані економічними відносинами із іншими суб'єктами ринку, а саме із підприємствами харчової переробної промисловості, із представниками оптово-роздрібною продукції та з кінцевим споживачем (населенням). Отже, сталий розвиток країни, в тому числі сільських територій, рівень продовольчого забезпечення, соціально-економічні умови ведення бізнесу та питання екологічної безпеки були і залишаються найбільш актуальними. Умовою сталого інклюзивного розвитку як сільських територій, так і країни є функціонування дієвих механізмів гармонізації економічних відносин сільськогосподарських товаровиробників із іншими учасниками ринку продукції тваринництва, а отже актуальність теми дисертації О. М. Кравченко не викликає сумнівів.

Представлене дисертаційне дослідження пов'язане з виконанням таких науково-дослідних тем Харківського національного технічного університету сільського господарства ім. Петра Василенка: «Теоретико-методологічне забезпечення сталого розвитку аграрного сектору в умовах глобалізації як основи продовольчої безпеки» (номер державної реєстрації 0116U005795,

2016 – 2020 рр.), у межах якої здобувачем ідентифіковано та систематизовано критерії оцінки гармонізації економічних відносин сільськогосподарських підприємств з учасниками ринку продукції тваринництва у контексті стану продовольчої, соціально-економічної та екологічної безпеки; «Механізми підвищення конкурентоспроможності, розвитку економічного та виробничо-технологічного потенціалу суб'єктів агропромислового виробництва» (номер державної реєстрації 0116U003477, 2016-2020 рр.), де автором проаналізовано стан та тенденції розвитку підприємств-виробників галузі тваринництва та розроблено практичні рекомендації щодо удосконалення механізмів гармонізації їх економічних відносин із іншими суб'єктами ринку продукції тваринництва.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, їх достовірність. Представлене дисертаційне дослідження є спробою поєднання, адаптації та переосмислення існуючих наукових підходів щодо пошуку гармонії та процесу гармонізації економічних відносин між різногалузевими підприємствами поєднаними єдиним виробничим процесом, а також обґрунтування дієвих механізмів гармонізації таких відносин сільськогосподарських підприємств із іншими учасниками ринку. Якісний аналіз дисертації свідчить, що здобувачем виконане вивчення теоретичного базису розв'язання наукової проблеми обґрунтування обґрунтування теоретико-методологічних засад і практичних рекомендацій щодо удосконалення механізмів гармонізації економічних відносин сільськогосподарських підприємств із іншими суб'єктами ринку продукції тваринництва.

Інформаційною базою дослідження стали: законодавчі та нормативно-правові акти України з питань господарювання суб'єктів агропродовольчого ринку; результати наукових розробок вітчизняних і зарубіжних вчених у галузі економічної теорії, економіки та управління сільськогосподарськими підприємствами; матеріали Державної служби статистики України, Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства

України, Міністерства фінансів України, Національного банку України; інформація офіційних Інтернет-ресурсів; дані фінансової звітності сільськогосподарських підприємств України; дані Продовольчої та сільськогосподарської організації ООН, Світової організації торгівлі, Міжнародного валютного фонду, Міжнародного банку реконструкції та розвитку, Європейського банку реконструкції та розвитку, національних статистичних комітетів та центральних банків окремих країн світу та інші.

Виклад матеріалів та результатів дисертаційного дослідження є логічним та послідовним. Заслуговує схвалення вдалий вибір методів та інструментів наукового дослідження для вирішення поставлених завдань та досягнення мети. Зміст дисертаційної роботи відповідає її темі. Розроблені автором рекомендації пройшли виробничу апробацію, що підтверджено відповідними довідками. Можна стверджувати, що висновки, пропозиції та рекомендації здобувача є достатньою мірою обґрунтованими і достовірними.

Ступінь новизни наукових положень. Наукова новизна дисертаційної роботи О. М. Кравченко полягає в отриманні нового вирішення наукової проблеми обґрунтування теоретико-методологічних засад і практичних рекомендацій щодо удосконалення механізмів гармонізації економічних відносин сільськогосподарських підприємств із суб'єктами ринку продукції тваринництва.

Найбільш значущими результатами, що характеризуються новизною і розкривають зміст дисертаційного дослідження є виконане автором вперше: обґрунтовано концептуальні засади удосконалення механізмів гармонізації економічних відносин сільськогосподарських підприємств з іншими суб'єктами ринку продукції тваринництва на основі ідентифікації визначальних ознак гармонії в економіці, принципів оцінювання рівня гармонізації, організації змін у компонентах її механізмів; ідентифіковано трикомпонентну систему критеріїв та показників оцінки ступеня гармонійності економічних відносин сільськогосподарських підприємств з суб'єктами ринку продукції тваринництва, перший компонент якої

відображає злагодженість та координованість відносин між системою (національною економікою) та підсистемою (підприємствами-учасниками ринку продукції тваринництва), другий – узгодженість та збалансованість відносин між суб'єктами цінового агропродовольчого ланцюга, третій – стійкість, пропорційність та впорядкованість економічних відносин між сільськогосподарськими підприємствами-учасниками ринку продукції тваринництва; обґрунтовано теоретичні положення трансмісії ціни в ланцюгу руху тваринницької продукції від сільгоспвиробників до кінцевих споживачів як складової механізмів гармонізації економічних відносин сільськогосподарських підприємств з іншими суб'єктами ринку тваринницької продукції.

Повнота викладення у відкритому друку наукових положень дисертації. За темою дисертаційної роботи О. М. Кравченко опубліковано 41 наукову працю, із них: 1 одноосібна монографія; 3 розділи у 3 колективних монографіях (з яких 2 розділи іноземною мовою); 20 статей у наукових фахових виданнях України; 6 статей у зарубіжних виданнях та виданнях, внесених до міжнародних наукометричних баз (з яких 5 проіндексованих у базах даних Web of Science Core Collection та/або Scopus); 10 тез доповідей на науково-практичних конференціях; 1 публікація в інших наукових виданнях. Загальний обсяг публікацій, які належать особисто здобувачеві, становить 27,8 ум. друк. арк.

Положення, що містяться в публікаціях за темою дисертаційного дослідження не містять протиріч з результатами його виконання та не викликають суттєвих заперечень. Аналіз змісту публікацій дозволяє стверджувати, що основні положення дисертаційної роботи О. М. Кравченко достатньою мірою оприлюднені у відкритому друку. Діючі вимоги щодо необхідної кількості статей у наукових фахових виданнях дотримано. Зміст автореферату відповідає змісту дисертації.

Відповідність дисертації встановленим вимогам. Дисертація О. М. Кравченко «Механізми гармонізації економічних відносин

сільськогосподарських підприємств з суб'єктами ринку продукції тваринництва» складається зі вступу, п'яти розділів, висновків, додатків, списку використаних джерел. Дисертацію викладено на 412 сторінках друкованого тексту.

У першому розділі «Теоретичні засади гармонізації економічних відносин між суб'єктами ринку продукції тваринництва» розглянуто сутнісно-змістовні характеристики гармонії і гармонізації в системі економічних категорій, удосконалено критеріальний підхід до класифікації економічних відносин між підприємствами та іншими суб'єктами ринку, розвинуто теоретичні підходи до форм і факторів реалізації їх економічних інтересів.

У другому розділі «Методологічні основи формування механізмів гармонізації розвитку економічних відносин між учасниками ринку продукції тваринництва» ідентифіковано та систематизовано наукові підходи до розуміння концепції гармонізації економічних інтересів суб'єктів господарювання, визначено методологію гармонізації економічних відносин в глобальному економічному просторі, обґрунтовано модель дієвих механізмів гармонізації економічних відносин сільськогосподарських підприємств з учасниками ринку продукції тваринництва, принципи та індикатори оцінки гармонійності таких відносин, також розкрито зміст механізму ціноутворення на всіх етапах виробництва і реалізації агропродовольчої продукції підприємствами.

У третьому розділі «Структурно-динамічні тенденції розвитку економічних відносин сільськогосподарських підприємств з суб'єктами ринку продукції тваринництва» обґрунтовано соціально-економічні індикатори розвитку суб'єктів ринку продукції тваринництва в Україні, проаналізовано динаміку показників результативності та економічної ефективності діяльності підприємств-учасників зазначеного ринку та ідентифіковано особливості формування доданої вартості підприємствами у ланцюгах виробництва та постачання продукції тваринництва.

У четвертому розділі «Архітектоніка механізмів гармонізації економічних відносин та їх інтеграція в менеджмент сільськогосподарських підприємств» здійснено аналіз трансмісії ціни на продукцію тваринництва від сільськогосподарського підприємства до кінцевого споживача, визначено складові механізмів управління якістю продукції тваринництва та екологічною безпекою в системі механізмів гармонізації економічних відносин.

У п'ятому розділі «Імплементация інструментарію гармонізації економічних відносин виробників продукції тваринництва» окреслено особливості державного регулювання в системі механізмів гармонізації економічних відносин, обґрунтовано механізм управління ризиками підприємств-виробників продукції тваринництва, ідентифіковано систему індикаторів гармонійності економічних відносин підприємств-виробників продукції тваринництва в стратегічному управлінні аграрними підприємствами.

Дисертація О. М. Кравченко «Механізми гармонізації економічних відносин сільськогосподарських підприємств з суб'єктами ринку продукції тваринництва» за обраним напрямом дослідження, його предметно-об'єктною сферою та змістом відповідає паспорту спеціальності 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності). Обсяг та оформлення дисертаційної роботи є такими, що відповідають діючим вимогам до дисертаційних робіт на здобуття наукового ступеня доктора наук.

Практична цінність результатів дослідження. Наукові, методичні, методологічні та прикладні положення, викладені в дисертаційній роботі, отримані автором одноособово. Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає у можливості використання теоретичних, методологічних та прикладних результатів і рекомендацій підприємствами агропродовольчого ринку продукції тваринництва в стратегічному управлінні сталого розвитку сільських територій та економіки країни в цілому на засадах інклюзивності.

Зауваження до дисертаційної роботи. Не дивлячись на достатньо високий науковий рівень виконання дослідження та подання його результатів у дисертаційній роботі, остання містить окремі недоліки та дискусійні положення, а саме:

1. у дослідженні висвітлені питання теоретичних засад гармонізації економічних відносин між суб'єктами ринку продукції тваринництва, де автором не достатньо висвітлений світовий досвід вирішення аналогічних питань підприємствами агропродовольчого сектору;

2. автору слід було б більше уваги приділити зарубіжному досвіду існуючих механізмів гармонізації економічних відносин аграрних підприємств із іншими учасниками ринку;

3. досліджуючи сутність механізмів гармонізації дисертант не приділив уваги впливу кон'юнктури зовнішнього ринку продукції тваринництва. Варто зазначити, що поряд з урахуванням соціально-економічних умов функціонування сільськогосподарських підприємств країни автором в роботі недостатньо надано уваги впливу конкурентної структури світових ринків продукції тваринництва на гармонійність відносин між суб'єктами внутрішнього ринку;

4. у дисертаційній роботі недостатньо розглянуто процес формування системи інформаційної підтримки розвитку економічних відносин, також недостатньо обґрунтовані економічні процеси, які трансформують відносини;

5. дискусійний характер має авторська позиція щодо стратегічних напрямів та заходів державного регулювання розвитку сільськогосподарських підприємств за рівнями пріоритетності, етапами імплементації, а також опрацювання концептуальних засад оцінювання результативності державного регулювання за критеріями національної безпеки (продовольчої, соціальної, економічної та екологічної) та сталого інклюзивного розвитку;

6. вважаємо, що в роботі варто розглянути інноваційні аспекти розвитку економічних відносин аграрних підприємств з іншими учасниками

ринку продукції тваринництва, адже відбуваються процеси експортної орієнтації вітчизняного агробізнесу;

7. потребують конкретизації питання механізмів збалансованості інтересів суб'єктів ринку продукції тваринництва в контексті розподілу доданої вартості.

Вказані зауваження відображають власну позицію опонента і не заперечують можливості існування авторського бачення шляхів розв'язання завдань дисертаційного дослідження О. М. Кравченко.

Висновок про відповідність дисертації вимогам МОН України.
Дисертаційна робота Кравченко Ольги Михайлівни виконана на актуальну тему і достатньо повно відображає сутність отриманого при виконанні дослідження нового вирішення сформульованої наукової проблеми. Одержані результати в достатній мірі є обґрунтованими та достовірними. Автореферат відображає основний зміст дисертаційного дослідження.

Дисертаційна робота О. М. Кравченко «Механізми гармонізації економічних відносин сільськогосподарських підприємств з суб'єктами ринку продукції тваринництва» відповідає діючим вимогам, що встановлені до дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук у відповідності з пунктами 9, 10 та 12 діючого «Порядку присудження наукових ступенів», а її автор – Кравченко Ольга Михайлівна – заслуговує на присудження наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності).

Офіційний опонент:

доктор економічних наук, професор,
декан економічного факультету
Подільського державного аграрно-технічного
університету

Кідише Мисюка М.В. *закреплено*
Членський секретар ПДАТУ *Каф*

М. В. МІСЮК

О.Т. Каберник

